

a la lluna
de València

Cinc setmanes amb globus

Jules Verne

2005 any Verne

I

El final d'un discurs molt aplaudit. Presentació del doctor Samuel Fergusson. 'Excelsior'. Retrat de cos sencer del doctor. Un fatalista convençut. Sopar al Traveller's Club. Nombrosos brindis per l'ocasió.

El 14 de gener del 1862 hi havia una gran afluència d'assistents a la sessió de la Reial Societat Geogràfica de Londres, Waterloo Square, 3. El president, *sir* Francis M..., feia un important comunicat als seus honorables col·legues mitjançant un discurs sovint interromput pels aplaudiments.

Aquest excepcional rampell d'eloqüència acabava amb algunes frases ampul·loses que vessaven patriotisme per tots els costats:

–Pel que fa als descobriments geogràfics, Anglaterra sempre ha estat al capdavant de les nacions (perquè, cal assenyalar-ho, generalment unes nacions van al capdavant d'unes altres), gràcies al coratge dels seus viatgers. (*Nombrosos gestos d'assentiment.*) El doctor Samuel Fergusson, un dels seus gloriosos fills, no decebrà les seues arrels. (*Pertot arreu: No!, no!*). Si aquesta temptativa té èxit (*tindrà èxit!*), enllaçarà, tot i completant-los, els coneixements dispersos sobre cartografia africana (*vehements gestos d'aprovaçió*), i si fracassa (*això mai!, això mai!*), almenys quedarà com un dels exemples més agosarats de l'esperit humà! (*Frenètics picaments de peus.*)

–Hurra! Hurra! –crijà l'assemblea, electritzada per aquelles paraules tan emocionants.

–Visca el valent Fergusson! –exclamà un dels membres més expansius de l'auditori.

Se sentiren crits d'entusiasme. El nom de Fergusson sonà en tots els llavis, i tenim bons motius per creure que guanyà en admiració quan va passar per les goles angleses. La sala de sessions tremolava.

Els que allí es trobaven, en gran nombre envellits i cansats, eren aquells valents viatgers el viu esperit dels quals els havia duts per les cinc parts del món! Tots, els uns o els altres, en cos o en ànima, havien escapat de naufragis, d'incendis, dels *tomahawks* dels indis, de la maça del bàrbar, del pal del turment, dels estómacs de la Polinèsia! Però res no va poder calmar les bategades dels seus cors durant el discurs de *sir* Francis M..., i, que es recorde, aquest fou sens dubte l'èxit oratori més sonat de la Reial Societat Geogràfica de Londres.

No obstant això, a Anglaterra l'entusiasme no es queda tan sols en paraules. Aquest fà diners més de pressa encara que el volant de la Royal Mint.¹ Tot seguit, es va votar una subvenció de suport a favor del doctor Fergusson, que arribà a la quantitat de dues mil cinc-cents lliures.² La importància de la suma era proporcional a la importància de l'empresa.

Un dels membres de la Societat interpel·là el president per tal de saber si el doctor Fergusson seria presentat oficialment.

–El doctor està a disposició de l'assemblea –contestà *sir* Francis M...

–Que entre! –cridaren–. Que entre! Volem veure amb els nostres propis ulls un home d'una valentia tan extraordinària.

–Potser aquesta increïble proposta –va dir un vell comodor apoplèctic– no és més que un engany!

–I si el doctor Fergusson no existira? –cridà una veu malvolent.

1. Casa de la Moneda de Londres.

2. Seixanta-dos mil cinc-cents francs.

–Caldria inventar-lo –contestà un membre bromista d'aquesta societat tan seriosa.

–Que entre el doctor Fergusson –va dir senzillament *sir Francis M...*

I el doctor va entrar enmig d'una salva d'aplaudiments, tot i que sense mostrar cap emoció.

Es tractava d'un home d'uns quaranta anys, d'altura i complexió normals. El seu temperament sanguini es veia en els seus colors de cara. Tenia un rostre fred, de trets regulars, amb un bon nas, el nas en forma de proa de vaixell de l'home predestinat a fer descobriments. Els seus ulls dolços, més intel·ligents que atrevits, donaven un gran encant a la seua fisonomia. Tenia els braços llargs, i els peus tocaven terra amb l'aplom dels grans caminadors.

Tota la persona del doctor desprenia una tranquil·la seriositat, i no es podria pensar mai que ell podia ser l'eina de la més innocent de les bromes.

Així, els hures i els aplaudiments no es deixaren de sentir fins que el doctor Fergusson demanà silenci amb un gest amable. Després va anar cap a la butaca que hi havia preparada per a la seua presentació. A continuació, dempeus, amb decisió i mirada enèrgica, alçà cap al cel l'índex de la mà dreta, obrí la boca i pronuncià el mot següent:

–*Excelsior!*

Cap interpel·lació inesperada dels senyors Bright i Cobden, cap petició de fons extraordinaris de lord Palmerston per a cuirassar els penyals d'Anglaterra, obtingueren un èxit semblant. El discurs de *sir Francis M...* havia quedat superat, i de bon tros. Alhora el doctor es mostrava sublim, gran, sobri i mesurat. Havia pronunciat la paraula clau:

–*Excelsior!*

El vell comodori, del tot d'acord amb aquest home extravagant, reclamà la inserció «integrada» del discurs

de Fergusson en *The Proceedings of the Royal Geographical Society of London*.³

Qui era, doncs, aquest doctor, i a quina empresa es consagraria?

El pare del jove Fergusson, un valent capità de la marina anglesa, havia associat el seu fill, des de la infantesa, als perills i a les aventures de la seua professió. Aquest digne descendent, que no semblava tenir por de res, va mostrar molt prompte un tarannà despert, una intel·ligència d'investigador, i una destacable predisposició per als treballs científics. També mostrava una habilitat poc corrent per a eixir d'un mal pas. Mai no hi havia res que li suposara un problema, ni tan sols el fet d'emprar la seua primera forqueta, a la qual, per regla general, els xiquets tenen tan poca afició.

Molt prompte la seua imaginació s'entusiasmà amb la lectura de missions agosarades, d'exploracions marítimes. Va seguir amb una gran passió els descobriments que marcaren la primera meitat del segle XIX. Va somiar la glòria de Mungo Park, de Bruce, de Caillié, de Levaillant, i crec que un poc també la de Selkirk, el Robinson Crusoe que no li semblava gens inferior als altres. Quines hores tan ben aprofitades va passar amb ell a la seua illa de Juan Fernández! Sovint donà per bones les idees del mariner abandonat. De vegades va discutir els seus plans i projectes. Ell hauria actuat d'una altra manera, potser millor, però de segur que igual de bé. Allò ben cert és que ell no hauria abandonat mai aquella illa benaurada, en la qual era tan feliç com un rei sense súbdits... De cap manera, encara que fóra per convertir-se en el primer lord de l'almirallat!

Deixe al vostre criteri si aquestes aficions es desenvoluparen durant la seua joventut aventurera arreu dels quatre racons del món. Son pare, com a home instruït que era, a

3. Butlletins de la Reial Societat Geogràfica de Londres.

més no deixà mai de consolidar aquesta gran intel·ligència amb estudis importants d'hidrografia, física i mecànica, amb uns tocs de botànica, de medicina i d'astronomia.

A la mort del gran capità, Samuel Fergusson, amb vint-i-dos anys d'edat, ja havia fet la volta al món. S'enrolà en el cos d'enginyers bengalins, i destacà en assumptes diversos. Però aquella vida de soldat no li feia el pes. Com que el preocupava poc el fet de manar, no li agradava obeir. Presentà la dimissió i, caçant unes vegades, i herboritzant unes altres, pujà cap al nord de la península de l'Índia i la travessà des de Calcuta fins a Surat. Una simple passejada d'aficionat.

De Surat el veiem passar a Austràlia i formar part, el 1845, de l'expedició del capità Sturt, encarregat de descobrir aquest mar Caspi que se suposa que hi ha al centre de Nova Holanda.

Samuel Fergusson tornà a Anglaterra cap al 1850 i, posseït més que mai pel dimoni dels descobriments, acompanyà, fins el 1853, el capità Mac Clure en l'expedició que vorejà el continent americà des de l'estret de Bering fins al cap Farewel.

A pesar de les fatigues de tota classe i sota tots els climes, la constitució de Fergusson resistia d'una forma admirable. Vivia com volia enmig de les pitjors privacions. Era el model del viatger perfecte, l'estómac del qual s'obri o es tanca a voluntat, les cames se li allarguen o se li acurten segons la llargària del llit improvisat, i pot dormir a qualsevol hora del dia i despertar-se a qualsevol hora de la nit.

Res hi ha de sorprenent si, des d'aleshores, retrobem el nostre incansable viatger visitant, del 1855 al 1857, tot l'oest del Tibet en companyia dels germans Schlagintweit, exploració de la qual es va endur curioses observacions etnogràfiques.

Al llarg d'aquests viatges, Samuel Fergusson fou el corresponsal més actiu i interessant del *Daily Telegraph*,

el periòdic d'un penic, el tiratge del qual arriba fins als cent-quaranta mil exemplars diaris, bastant curt per a diversos milions de lectors. Així doncs, aquest doctor era ben conegut encara que no formara part de cap institució científica, ni de les Reials Societats Geogràfiques de Londres, de París, de Berlín, de Viena o de Sant Petersburg, ni del Traveller's Club, ni tan sols de la Royal Polytechnic Institution, en la qual regnava un amic seu, l'estadístic Kokburn.

En certa ocasió aquest savi, amb la intenció de caure-li en gràcia, li va proposar resoldre la qüestió següent: sabent el nombre de milles recorregudes pel doctor al voltant del món, quantes milles més hauria fet el seu cap respecte dels peus, tenint en compte la diferència dels radis? O aquesta altra: sabent aquest nombre de milles recorregudes pels peus i pel cap del doctor, quina és la seua estatura exacta amb un error d'una línia.

Però Fergusson sempre es mantenia allunyat de les associacions científiques per allò de ser més partidari de l'església militant que no de la xarraire. Pensava que aprofitava millor el temps buscant que no discutint, descobrint que no discorrent.

Diuen que un dia vingué un anglés a Ginebra amb la intenció de visitar-ne el llac. El feren pujar en un d'aquells cotxes vells, en els quals un seia de costat com als òmnibus. I va passar que, de casualitat, el nostre anglés va seure d'esquena al llac. El cotxe va fer tranquil·lament el seu recorregut en cercle sense que ell pensara a girar-se una sola volta, i tornà a Londres encantat pel llac de Ginebra.

El doctor Fergusson sí que s'havia girat més d'una vegada al llarg dels seus viatges, i tantes vegades ho havia fet que havia vist moltíssimes coses. En això, a més, obeïa la seua natura, i tenim bones raons per a creure que era un poc fatalista, si bé parlem d'un fatalisme molt ortodox que el feia confiar molt en ell, i també en

la Providència. Es diria que se sentia més impel·lit que no arrossegat en els seus viatges, i que corria pel món com una locomotora que no dirigia ningú més que els mateixos camins.

–Jo no busque el meu camí –deia sovint–. És el meu camí qui em busca a mi.

No sorprendrà, doncs, la sang freda amb la qual va rebre els aplaudiments de la Reial Societat. Per manca d'orgull i encara més de vanitat, ell estava per sobre d'aquestes menudeses. Trobava molt simple la proposta que havia adreçat al president *sir* Francis M... i tot just s'adonà del gran efecte que aquesta havia provocat.

Després de la sessió, el doctor fou conduït al Traveller's Club, a Pall Mall. Hi havia un banquet magnífic preparat en honor seu. La dimensió de les peces servides era proporcional a la importància del personatge, i l'esturió que formà part d'aquell àpat esplèndid a penes tenia tres polzades menys de llargària que el mateix Samuel Fergusson.

Amb vins de França es van celebrar nombrosos brindis dedicats als cèlebres viatgers que s'havien guanyat la fama a terres de l'Àfrica. Es va beure a la seua salut o a la seua memòria, i per ordre alfabètic, cosa que és molt anglesa: d'Abbadie, Adams, Adamson, Anderson, Arnaud, Baikie, Baldwin, Barth, Batouda, Beke, Beltrame, Du Berba, Bimbachi, Bolognesi, Bolwik, Bolzoni, Bonnemain, Brisson, Browne, Bruce, Brun-Rollet, Burchell, Burckhardt, Burton, Caillaud, Caillié, Campbell, Chapman, Clapperton, Clot-Bey, Colomieu, Courval, Cumming, Cuny, Debono, Decken, Denham, Desavanchers, Dicksen, Dickson, Dochart, Duchailu, Duncan, Durand, Duroulé, Duveyrier, Erhardt, D'Escayrac de Lauture, Ferret, Fresnel, Galinier, Galton, Geoffroy, Golberry, Hahn, Halm, Harnier, Hecquart, Heuglin, Hornemann, Houghton, Imbert, Kaufmann, Knoblecher, Krapf, Kummer, Lafargue, Laing, Lajaille,

Lambert, Lamiral, Lamprière, John Lander, Richard Lander, Lefebvre, Lejean, Levailant, Livingstone, MacCarthy, Maggiar, Maizan, Malzac, Moffat, Mollien, Monteiro, Morrison, Mungo Park, Neimans, Overwev, Panet, Partarrieau, Pascal, Pearse, Peddie, Peney, Petherick, Poncet, Prax, Raffanel, Rath, Rebmann, Richardson, Riley, Ritchie, Rochet d'Héricourt, Rongawi, Roscher, Ruppel, Saugnier, Speke, Steidner, Thibaud, Thompson, Thornton, Toole, Tousny, Trotter, Tuckey, Tyrwitt, Vaudey, Veyssière, Vincent, Vinco, Vogel, Wahlberg, Warington, Washington, Werne, Wild, i, finalment, pel doctor Samuel Fergusson, el qual, per increïble que sembla, havia de reunir els treballs de tots aquells viatgers i completar el seguit dels descobriments africans.

II

Un article del 'Daily Telegraph'. Guerra de publicacions científiques. El senyor Petermann defén el seu amic, el doctor Fergusson. Resposta del científic Koner. Es fan apostes. Diverses propostes fetes al doctor.

L'endemà, en el número del 15 de gener, el *Daily Telegraph* publicava l'article següent:

«L'Àfrica lliurarà, per fi, el secret de les seues vastes solituds. Un Èdip modern ens donarà la clau d'aquest enigma que savis de seixanta segles no han pogut desxifrar. En l'antiguitat, la recerca de les fonts del Nil, *fontes Nili quaerere*, era considerada com una empresa insensata, una quimera impossible.

»El doctor Barth, que ha seguit fins al Sudan la ruta traçada per Denham i Clapperton; el doctor Livingstone, que ha multiplicat les seues intrèpides investigacions des del cap de Bona Esperança fins a la conca del Zambezi; i els capitans Burton i Speke, amb el descobriment dels Grans Llacs interiors, han obert tres camins a la

civilització moderna. Doncs bé, el punt d'intersecció de tots aquests indrets, al qual cap viatger ha aconseguit encara arribar, es troba al mateix cor de l'Àfrica. I és cap allà on s'han de dirigir tots els esforços.

»Ara, els treballs d'aquests valents pioners de la ciència seran represos per la temptativa audaç del doctor Samuel Fergusson, les magnífiques exploracions del qual són ben conegudes pels nostres lectors.

»Aquest valent descobridor (*discoverer*) pretén travessar amb globus tot l'Àfrica, d'est a oest. Si estem ben informats, el punt de partida d'aquest sorprenent viatge serà l'illa de Zanzíbar, a la costa oriental. Pel que fa al punt d'arribada tan sols la Providència el coneix.

»La proposta d'aquesta exploració científica es va fer oficialment ahir a la Reial Societat Geogràfica, la qual va aprovar una suma de dues mil cinc-centes lliures per subvencionar les despeses de l'expedició.

»Mantindrem els nostres lectors al corrent d'aquest projecte sense precedents a les gestes geogràfiques.»

Com és lògic pensar, l'article va tenir una gran repercussió. De primeres despertà rius d'incredulitat. Del doctor Fergusson digueren que era un personatge del tot utòpic inventat pel senyor Barnum, el qual, després d'haver treballat als Estats Units, es disposava a *treballar* a les illes Britàniques.

A Ginebra, en el número de febrer dels *Bulletins de la Societat Geogràfica*, va aparèixer un comentari jocós en què es feia una burla amb agudeses de la Reial Societat de Londres, del Traveller's Club, i de l'esturió gegant.

Però el senyor Petermann, en els seus *Mittheilungen* publicats a Gotha, va reduir al silenci més absolut el periòdic de Ginebra, atés que el senyor Petermann coneixia personalment el doctor Fergusson i es feia garant de la intrepidesa del seu audaç amic.

Molt prompte els dubtes van desaparèixer. Els preparatius del viatge es feien a Londres. Les fàbriques de Lió

havien rebut una important comanda de tafetà per a la construcció de l'aeròstat. Finalment, el govern britànic posà a disposició del doctor el vaixell *Le Resolute*, sota el comandament del capità Pernet.

De seguida, milers de felicitacions i de mostres d'ànim esclataren pertot arreu. Els detalls de la missió van aparéixer fil per randa en els *Butlletins de la Societat Geogràfica de París*. Un article rellevant fou publicat en els *Nous Annals sobre viatges, geografia, història i arqueologia* per V. A. Malte-Brun. Un estudi minuciós publicat pel doctor W. Koner en el *Zeitschrift für Allgemeine Erdkunde*, va demostrar de manera inqüestionable la possibilitat del viatge, les probabilitats d'èxit i la classe d'obstacles que hi podrien aparéixer, així com demostrà, també, els grans avantatges de la locomoció per via aèria. Tan sols criticà el punt de partida pel fet que ell s'inclinava més per Masuah, un port no molt gran d'Abissínia des del qual, el 1768, James Bruce mamprenqué la recerca de les fonts del Nil. No obstant això, admirava sense reserves l'esperit enèrgic del doctor Fergusson, així com el seu cor cobert de tres capes de bronze, un cor capaç de concebre i intentar un viatge semblant.

La *North American Review* no va veure amb bons ulls que una gesta com aquella quedara reservada per a Anglaterra. Aquesta revista s'agafà de broma la proposta del doctor, i l'animà a continuar fins a Amèrica mentre seguira pel bon camí.

En resum, deixant de banda els periòdics del món sencer, no va haver-hi cap publicació científica, des del *Diari de les Missions Evangèliques* fins a la *Revista Algeriana i Colonial*, o des dels *Annals de la Propagació de la Fe* fins al *Church Missionary Intelligencer*, que no se'n fera ressò des de tots els punts de vista.

A Londres i a tot Anglaterra es feren importants apostes: 1r, sobre l'existència real o fictícia del doctor Fergusson; 2n, sobre el viatge mateix, el qual, segons

els uns, sí que es mamprendria, i segons els altres, no; 3r, sobre el fet de saber si resultaria un èxit o un fracàs; 4t, sobre les probabilitats o improbabilitats de retorn del doctor Fergusson. S'anotaren sumes enormes en el llibre d'apostes, com si es tractara de les curses d'Epsom.

Així doncs, convençuts, incrèduls, savis i ignorants, tots posaren els ulls en el doctor, el qual esdevingué un lleó sense adonar-se que duia crinera. Amb tot i això, el doctor lliurà de bona gana dades exactes sobre l'expedició, fou molt accessible, i es comportà amb tota la naturalitat del món. Més d'un aventurer atrevit es presentà davant d'ell amb la intenció de compartir la glòria i els perills de la missió. Però ell s'hi negà sense donar raons de la seua negativa.

Nombrosos inventors de mecanismes aplicables a la direcció dels globus anaren a proposar-li els seus sistemes. No n'acceptà cap. A qui li preguntà si havia descobert alguna cosa respecte a això, sempre es negà a donar-li cap explicació, i tan sols féu per ocupar-se amb més interès que mai pels preparatius del seu viatge.

III

L'amic del doctor. De quan datava la seua amistat. Dick Kennedy a Londres. Proposta inesperada, però gens tranquil·litzadora. Proverbi poc consolador. Algunes paraules sobre el martirologi africà. Avantatges d'un aeròstat. El secret del doctor Fergusson.

El doctor Fergusson tenia un amic. Però no un altre com ell, un *alter ego*. L'amistat no podria existir entre dos éssers completament idèntics.

Però, si bé tenien qualitats, aptituds i temperaments distints, Dick Kennedy i Samuel Fergusson vivien compartint un mateix cor, cosa que no els molestava massa. Ben al contrari.